

EUSKALDUNEN KIROLAK

Kirola gure gorputza bizkortu, indartu eta arinduteko dan ekinaldia da. Sarritan beste batzui geiago egiteko bide lez artzen da. Eta geienetan dirua aterateko bidea be izaten da.

Euskalerrian kirolen jatorria lana izaten da eta lan ori, esaterako, zura ebagitea edo arraiña ekarte edo idiak lanean ekitea, zeiniek bizkorrago egin leiatzeko danean kirol biurtzen da.

Estropadak kalatik kaira arraiña zeiniek ariñago ekarri ziran asieran, lenengo eltzen zanak salneurri obean sal-tzen ebalako.

Arlo orretara gero diru-jokoa edo demak sartzen dira. Jokoa izan ei da Izaro ugarte bermeotarrena ala munda-karrena zan ebatzi ebana. Zortzi egun trebetzen ekin ondoren, 1719n.urteko uztaillaren 22n.egunean egin zan estropada ospetsu ori, Magdalena egunean, eta gaur be ospatzen da jai bat egun orretan.

Idi-demak be lanetik sortuak dira: Idizaiñik onena nor dan jakiteko, arri bategaz egiten daben kirola.

Ardiak zaintzeko txakurrak izaten dira lagun eta lan orretatik sortua da artzain-txakurren leiaketa.

Gerkeratik etorria dan “arito” izena dauken piztien artean be zein geiago dan jakiteko topekak izaten dira beste dema-bide bat.

Artzainen aldikoak dira gure inguruetan agiri diran dolmen edo triku-arriak eta orreik egiteko gizon indar-tsuak bear ziran.

Ortik etorria izan daiteke arri-jasotzailleen kirola, baiña ziurrago sortu izango zan beste lan onetatik. Gure arrobietan argin euskaldunak erdi-aroa ezkerori dira ospe-tsuak eta II Felipe Erregeak be agindua emon eban Esko-rial egingo eben argiñak euskaldunak izan zeitezela eta euren arrobia eukene andik ez urrin. Gaur erri onek Min-

gorria dauko izena, an lan egiten eben euskaldunak elgo-rria euki ebenean ezarria.

Arrobietatik sortua dala arrijasotzailleen kirola baiez-teko, argi esan bear da kirol au egiten dabenik geienak arrobien inguruetan bizi izan diranak dirala.

Aizkolarien lana gaur be orain millak urteak dirala izan zana bera da: langille-taldeak ziran eta erririk erri ibiltan ziran eta euren almena agertzeko ziran leiaketa oneik.

Noiz sortu ziran kirol oneik? Noiztik dator oitura au?

1940n.urte inguruan sartu ziran kirol oneik izparrigie-tara, baiña orduan egiten zan itauna bera egiten dogu gaur; sortu, noz sortu ziran?

Barandiaran’eri egin eutson itaun au, idaz-lan onen iturri dogun Munitibar ospetsuak eta ona emen erantzun-a: Ikusi egizuz 1921-1936 bitartean argitaratu ziran Eusko Folklore orriak. Eta Munitibar’ek begiratu eban Larramendi’reñ Koreografia liburua be (1882). Emen oit-urak dira geiago aztertzen eta zuzentzen diranak, baiña aitatzen dira pelota-jokoa, eta palankariak be.

Esandako eusko-folklore orrietan probarrria be aitatzen da.

Labayru’k bere edestian (1895) “dantzak eta jokoak” atalean, palankariak aitatzen dauz, baita aizkolarien jokoa be.

Aitatzen dauan beste joko bat arrian barrenoa nork ari-ñago sartu da. Idi-demak eta aritoen topekak be aitatzen dauz.

Iztueta ta Etxebarria’tar Juan Ignazio Zaldibiarak, 1767n.urtean, dantzari-taldeak eratu ebazan eta Gipuz-koa’reñ edestia dan liburua bat idatzi eban eta VI atalean aitatzen dauz kirolak: pelota-jokoak, idi-demak, aizkola-riak, palankariak, arito-topekak, arri-jasotzailleak, saltu-lariak, arinlariak eta abar.

OLAZAR’tar MARTIN’ek

Padua’ko Andoni deuna, jatorriz euskalduna

XII Pio aitasantuak izendatu eban Padua’ko Andoni deuna. Lisboa’n jaioa, Portugal laterriaren zaindaria eta eleiz-irakasle.

Leku askotan ibilli zan Barri ona zabaltzen: lenengo, Agustindar izan zan, baiña mixiñoietan martiri izateko gurariak eraginda artu eban frantziskotarren jantzia eta Tolosa’n izlari zala egin eban lenengo alatz edo miraria, gero Naparroa’n eta Gipuzkoa’n egin eban lan ori. Gero Bizkaia’n be ibilli zan zarata aundirik atera bagerik, ama Sukarrieta’koa zalako eta Izaro ugarte igaro ebazan egun batzuk eta gaiso asko osatu ebazan.

Labayru’k bere lanaren 2n. alean, 214n. orrialdean diñoanez, “ete zan Padua’ko Andoni deuna jatorriz biz-

kaitarra?” Lenengo, goian esan doguna ez dala egia diño orren gomutakirik ez daukelako frantsizkotarrak, baiña Urkiola’n abesten diran bertso oneik gogoratzen dauz:

Aita San Antonio Urkiola’kua
Askoren santu debotoa,
Askok egiten dautso San Antonio’ri
Egun batean joan da bestean etorri.

Urkiola’ko parroko izan zan Benito Bizkarra’k diño orren gaiñera, gaba Urkiola’n egiteko oitura ori antxiña-koa dala eta antxiñatik esaten dan lez, Andoni deuna’k Urkiola’n igaro eban gaua gogoratzen daua.

OLAZAR’tar MARTIN’ek